

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Министерство образования и науки Республики Дагестан
Администрация муниципального образования Хасавюртовский район
МКОУ "Садовая СОШ"

СОГЛАСОВАНО

Зам.директора по УВР

Рамазанова А.А. *Ad*
Протокол № 5 от
« 10 » 06. 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор МКОУ "Садовая СОШ"

Салаватова И.М. *И.М. Салаватова*
Приказ № 11 от
« 30 » 06. 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
по родному (адабият) языку
в 4 классе

Учитель родного языка : Абакарова И.Х

с.Садовое 2023-2024 учебный год

Содержание

1.Планируемые результаты освоения учебного предмета.2-7стр.

2.Содержание учебного предмета 8- 13стр.

3.Календарно- тематическое планирование 14-16стр.

4.Тематическое планирование с учетом тем программы воспитания.

17-18стр.

Программаны талаплары

Къумукъ адабият.

Программа умуми Федерал пачалыкъ билим береген школаны талаплары (ФГОС) токъташдырагъан кюйге янашывлу къайдада тизилген. Программагъа гёре охув дарсларда яшлагъа белгили билимлени, бажарывлукъланы ва мердешлени берив, оланы умуми оьсювюне кёмек этив гёз алгъа тутула. Шу муратланы яшавгъа чыгъармакъ учун яшланы бары да затдан алдын тюз англап, чалт, аян охумагъа ва китап булан ишлемеге уйьретме тюше. Китап дюньяны гъакъында билимлер береген бек агъамиятлы кюрчю болуп токътай. Шо саялы да охув дарсланы борчу-яшлагъа шо кюрчюню къоллайгъан кюйлени уйьретмек. Охувну барышында яшланы оюнда адамланы ватандаш борчларын кютегени, Ватанны чечекленивю учун къаныгъывлу загъмат тёгегени, шагъардагъы ва юртлардагъы алдынлы загъматчыланы гъакъындагъы англаву теренлеше. Яшланы охувгъа уйьретегенде муаллимни баш мурады: – оланы охув мердешлерин оьсдюремекдир. Текстни англап уйьренивню кюрчюсюнде тюз охув яратмакъ; -билимни ва тарбияны кюрчюсю болгъан китап булан ишлеп болагъан этмек ва оланы пикрусун ва сёз хазнасын байлашдырмакъ; -охувгъа яшланы гъаваслыкъын ва оюн бакъдырмакъ учун адабиятны гъакъында башлапгъы маълуматланы бермек; - яшланы пикир этив мердешлерин болдурмакъ; - яшларда тергевлюкню, ишге гъаваслыкъны, охувда оьзбашына ишлемеге бажарагъанлыкъны тувдурмакъ ва оланы къылыкъ – эстетика якъдан тарбияламакъ; -тюрлю чебер текстлер булан ишлемеге болагъан бажарывлукъланы яратмакъ; охувгъа, билим алыгъа иштагълыкъын артдырмакъ; -чебер асарланы охуйгъанда тюрлю гъислени яратма, яшланы сёзге эстетика якъдан янашма, чебер асарланы маънасын англама уйьретмек; -чебер адабитны кюрчюсюнде къурдашлыкъ, дослукъ, тюзлюк яхшы къылыкълардан экенлигин беклешдирмек; - чебер адабиятны кюрчюсюнде яшланы оьз ватаныны, халкъыны маданиятына бакъгъан сюювюн артдырыв. Адабият охув предмет гъисапда уйьретив масъаладан къайры, тарбиялавчу масъаланы да кюте. Адабиятны курсунда яшларда диалог, монолог къурма бажарывлукъ, тюрлю текстлер булан, оьзбашына учебник булан ишлев мердешлер яратыла, сёзлюклерден, тюрлю справочниклерден тарыкълы болагъан информацияны тапма уйьрене. Текстлени охуйгъанда гъислени (сююнч, тамаша болув, къайгъырыв ва ш.б.) берип, сонг да охулгъан гесекге оьзюню къаравун да айтып билмеге герек. Адабиятны курсунда Яшлар школада инче саниятны асарлары гъисапда халкъ авуз яратывчулугъу ва адабиятны чебер асарлары булан таныш бола. Шону натижасында эстетика тарбияны кюрчюлери салына. Охув учун берилген материал табиятны, жамият яшавну ва инче саниятны исбайылыкъын англамагъа ва уйьренмеге кёмек эте.

Курсну умуми характеристикасы.

Охув дарсларда башлапгъы класларда алгъан билимлерине таянып иш юрюле (ана тилни бары да авазларын, гъарпларын танып, оланы аслу башгъалыкъларын айырып, сёзлерден авазланы айырып, сёзлени тирелмей бир агъым булан охуп). IV клас - башлапгъы школаны ахырынчы йылы бола.

Охувну курсу къумукъ, рус, Дагъыстанда яшайгъан башгъа миллетлени вакиллери яратгъан чебер асарланы къуршай, уйрете. Ондан къайры охув курсу илму макъалаланы гёз алгъа тута. Яшлар школада инче саниятны асарлары гысапда халкъ яратывчулугъу ва адабиятны чебер асарлары булан таныш бола.

Адабиятны курсундан программа шулай затланы гёз алгъа тута: • Авуз тилни тюрлюлери. Тил культурасы.

• Текстни тюрлюлерини уьстюнде иш гёрюв. • Чебер асарланы уьстюнде ишлев. • Охума герекли асарлар. Охув культурасы.

Биринчилей «Авуз тилни тюрлюлери. Тил культурасы» деген бёлюкде сёйлев, охув, языв мердешлени беклешдирмек учун авуз тилни языв тилден айырып бажарма тюше. Тил культурасы айтагъан затны мекенли кюйде англатмагъа бажармакъ, тюз ва таъсирли сёйлеп билмек демекдир. Шолай сёйлеп билмек учун тилни токъташгъан языв ва сёйлев къайдаларын, нормаларын тайышывсуз кюйде сакъламагъа тюше.

Программаны талапларына гёре 1- 4 класларда бары да охув дарсларда тюз, чалт, англап, чебер охув мердешлер болдурула, беклеше. Шо муратны яшавгъа чыгъармакъ учун тюрлю асарланы охума, гъар заман оланы уьстюнде ишлеме тюше. Биринчи класда яшлар англап, тюз, бувунлагъа гёре охумагъа уйрене. Шо класда яшлар текстге гёре, муаллим береген соравлагъа гёре гиччи текстлени хабарын айта. Текст булан юрюлеген бары да иш муаллим булан бирче этиле. Биринчи класны ахырына бир минутда 20-25 сёз охума герек. Экинчи класны охувчулары сав сёзлени бувунлагъа бёлмей охуп бажармагъа герек. Охума къыйын сёзлер буса бувунлагъа гёре охула. Экинчи класны ахырына бир минутда 30-40 сёз охума герек. Уьчюнчю класда охувчулар, сав сёзлер булан паузаланы ва логика ургъуланы сакълап, текстлени охуйгъанда гыслени (сююнч, тамаша болув, къайгырыв ва ш.б.) берип, сонг да охулгъан гесекге оьзюню къаравун да

айтып билмеге герек. Уьчюнчю класны ахырына бир минутда 50-60 сёз охума герек.

IV-нчю класны ахырында охувчулар англап, чалт ва аян кюйде охуп билеген мердешлеге ес болалар. Охувчу IV-нчю класны ахырында бир минутда 90 сёзню охуп болмагъа герек. Охувчулагъа асардагъы аслу ойланы айырагъан къайдалар, оланы гёзиклигин токъташдырагъан кюйлер, текстни тилин ва чебер келпетлени уьйренмеге герекли лап да тынч ёллар (хасиятламакъ учун материал жыйыв, тюз ва усталыкъ булан айтылгъан сёз тагъымланы сайлап, болгъан ишлеге багъа берив) уьйретиле. Адабиятны курсунда яшларда диалог, монолог къурма бажарывлукъ, тюрлю текстлер булан, озбашына учебник булан ишлев мердешлер яратыла, сёзлюклерден, тюрлю справочниклерден тарыкълы болагъан информацияны тапма уьйрене. Охув дарсларда яшланы сёйлев тили оьсе, шо саялы программада яшланы сёз хазнасын жанландырагъан ва байлашдырагъан, сонг да байлавлу сёйлевню болдурагъан чалышывгъа айрыча ер гёрсетиле. Программада охув мердешлерин оьсдюрювге аслу тергев бериле. Охув дасларда текстлени маъналы гесеклеге бёлме уьйретме, хабарлав, суратлав, пикирлешив сочинениелер ва изложениелер языла. Текстни уьстюнде гёзикли кюйде ишлев яшланы оюн, сёйлев тилин оьсдюрювге имканлыкъ бере ва адабиятны озбашына охумагъа бажарагъанын тувдура. Программада текстни чебер охума ва ону тюрлюлерин айыров мердешлер яратывгъа тергев бериле. Текстге гёре план къуруп, ону маъналы гесеклеге бёлуп, гъар гесекге баш салып бажармакъ. Текстни савлай яда айры маъналы гесеклеге гёре хабар этип бажармакъ. Текстни аслу маънасын башы булан урушдурмакъ. Охулгъан текстни тюрлюлерин айырып бажармакъ: хабарлав, суратлав, пикирлешив. Охувчу текстге оьз къаравун айтып, багъа берип текстлени хабарын озбашына айтып, тынч план къуруп, толу ва къысгъартып, текстни маънасын хабарлап бажармагъа герек. Илму ва чебер текстлени бири - биринден айырып, башгъалыкъларын гёрсетип бажарма герек.

Программада чебер асарланы уьстюнде ишлевге айры тергев бериле. Охувчуланы жамият-политика англавларын генглешидиреген чебер ва публицистика асарлар, язывчуланы сайламлы ва авуз яратывчулугъуну асарлары охула. Охувчулар адабият текстлени аслу журалары булан ва оланы башгъалыкълары булан таныш болалар. Олар текстни маъналы гесеклеге бёлмеге, аслу пикруну тапмагъа, баш маънаны экинчи даражалыдан айырмагъа, текстни планын этмеге, оьзю охугъан затгъа багъа бермеге уьйренелер: яшланы сёзлюк хазнасын генглешидирив, мугъкамлашдырыв ва жанландырыв иш узатыла. Охувчулар оьзлени гъакъылына гелишли текстни англап ва аян охумакъ; маънадаш ва къаршыдаш сёзлени сайлап бажармакъ; тюрлю текстлердеги сёзлени маъналарыны ренклерин англамакъ; текстни анализи этилген сонг аслу маънасын тюз чечмек; охулгъан затны гъакъында оюн айтып болмакъ; текстни маъна якъдан гесеклеге бёлмек; текстни планын озбашына тизмек; текстни маънасын къысгъартып, сайлап берилген

формаларын алышдырып, айтып билмек; ойгъа гелген суратны сёзлер булан айтмакъ, суратны маънасын чечип айтмакъ, охувгъа байлавлу болуп этилген тергевлеге гёре, хабардагъы яда башгъа хабарлардагъы игитлерин тенгleshдирмек (къайсы буса да бир яда эки белгисине гёре); чебер асарны тилин тергемек; асарланы тюрлюлерин практика ёлунда айырып билмек. Программада охума герекли асарлагъа ва охув культурасына тергев бериле. Бу бёлюкте тюрлю – тюрлю текстлени, тюрлю жанрларда язылгъан асарланы охув къайдалар гёз алгъа тутула. Охума герекли асарлагъа къумукъ, рус, Дагъыстанда яшайгъан башгъа миллетлени вакиллери яратгъан чебер асарлары гирме тюше. Ондан къайры охув курсу илму макъалаланы гёз алгъа тута. Яшлар школада инче саниятны асарлары гысапда халкъ яратывчулугъу ва адабиятны чебер асарлары булан таныш болма герек. Пограмагъа гёре яшлар адабият асарланы бары да жураларын билме тюше: ёммакълар, шиърулар, хабарлар, айтывлар, чечеген ёмакълар ва о. б .

Булай тематика яшлагъа ювукъ къылыкъны гъакъындагъы асарлар кёп ерни ала. Ватанны, паряхатлыкъны ва дослукъну, яшланы яшаву ва ишлери, адамланы яшаву ва загъматы гъакъындагъы яшланы англавлары кёп къадарда генгleshе. Яшлар школада инче саниятны асарлары гысапда халкъ яратывчулугъу ва адабиятны чебер асарлары булан таныш бола. Шону натижасында эстетика тарбияны кюрчюлери салына. Охув учун берилген материал табиятны, жамият яшавну ва инче саниятны исбайылыгъын англамагъа ва уйренмеге кёмек эте, охувчуланы тил культурасы арта.

Охувну мердешлери. Текстни ва байлавлу сёйлевню уьстюнде ишлев.

Сёйлев процессни инг аслу къайдасы болагъан охув мердешли, текстни ва китапны уьстюнде ишлевню кюрчюлери, сёйлев культураны оьсюю, байлавлу сёйлевню оьсюю - булар барысы да охув дарсларда формалаша. II-IV класларда башлап алынгъан охув мердешлени оьсюю давам этиле, англап, чалт, аян охув камилleshдириле. Биринчи класда яшлар англап, тюз, бувунлагъа гёре охумагъа уйрене. Шо класда яшлар текстге гёре, муаллим береген соравлагъа гёре гиччи текстлени хабарын айта. Текст булан юрюлеген бары да иш муаллим булан бирче этиле. Экинчи класда яшлар сав сёзлени охумагъа уйренмеге башлай, охув тюз ва таъсирли бола, чалтлыгъы арта. Бир-бир гесеклени охувчулар оьзбашына ичинден охуйлар. Текст булан ишлев четимleshе: яшлар текстни аслу маънасыш тапмагъа уйрене, игитленн суратлайгъан сёзлени айыра, авуздан сураглай, ёммакъны яда хабарны маънасын оьзбашына айта. Уьчюнчю класда сав сёзлени охув къайда тамамлана. Уьчюнчю класныгъ яшлары оьзлени тилин таъсирли этеген айтывланы, къанатлы сёзлени, бирикген сёзтагъымланы къолламагъа, охув дарсларда адабият тилде таза сёйлемеге уйрене. Дёртюнчю класда бары да охувчулар текстни чалт, сав сёзлер булаи охумагъа герек. Бувунлагъа гёре охув гери урула. Охувчу текстлени хабарын

оьзбашына айтып, тынч план кьуруп, толу ва кьысгьартып, текстни маънасын хабарлап бажармагъа герек. Сёз байлыкъны толумлашдырып, маънадаш сёзлени кьоллав, фонетика ва грамматика якъдан адабият тилде тюз сёйлев -булар барысы да авуз тил чебер, таъсирли, тюз ва мекенли болмакъ учун тарыкълы.

Адабият охувну ахырына билим алывда етишме герекли натижалар: Оьзлеге хас (личностный): • Оьз Ватанына, Россияны ва Дагъыстанны миллетлерине ва тарихине уллу сюювюн гёрсетип бажармакъ, оьктем болмакъ; • башгъаланы маданиятына ва тарихине оьз къаравун айтып бажарма; • яшланы охувгъа гъаваслыгъын артдырма; • башгъаланы гъислерин англама, жаны авуртуп къарама; • башгъалар сёйлейген къайдагъа, оланы авуз ва языв тилинде калималагъа тергев бермек (интонациясына, темпине, сёзлени ва токътав белгилени кьоллавун); • оьзюнню эмоциялы гъислерин танглап бажармакъ; • коллективде янашып ишлев, уллугъа абур-сый этив мердешлени беклешдирмек, эришивлюк гъалланы бирев-биревню хатирин къалдырмайлы алдын алмакъ, оьз юрюшюн чебер асарланы игитлерини юрюшлери булан тенглешдирип, урушдуруп бажармакъ; • яратывчулукъ ишлени юрютюв мердешлени беклешдирмек. Ругъ ва мал байлыкъны аявлап сакълама уьйретивню натижасында, савлукъ сакълав муратгъа оюн тюзелтмек.

Метапредметный гъасиллер: • асарланы тюрлюлерин айырып билме, охуйгъан текстни тюз англап, аян, тийишли темпин сакълап охуп, авуздан ва язывлу къайдада текстни хабарлап бажармакъ; • оьзгелени сёйлевюне тынгламакъ, сёйленеген затны англамакъ, кьолланагъан сёзлени аслуларын эсде сакъламакъ, гъакълашывну нормаларына къыйышывлу кюйде диалогда ортакъчылыкъ этмек, лакъырлашывда агъвалатлагъа оьз къаравун якълап бажармакъ; • табиятда болагъан алмашынывлар, табиятны белтилери гъакъындагъы англавун генглешдирмек, теренлешдирмек. Шо гъакъда айтып бажармакъ; • тенглешдирип, анализ этив, натижа чыгъарыв, пикирлешив къайдалагъа ес болмакъ; • охув яшланы ойлашыв пагъмусун оьсдюрге герек. Лап да агъамиятлы ойлашыв къайдалар: предметни хасиятларын, айрыайры элементлени бирлешдирип, асарны яда текстни маънасыны, тилини, кьурулушуну уьстюнде ишлейгенде ону инг де агъамиятлы ерлерин айырыв. Шолай ишлер текстни уьстюнде ишлейгенде охувчулар учун мердеш болма гереклигине ес болмакъ; • предметлени (тюрлю предметлени бири-бири булангъы аралыгъы; маданият- китап –яратывчулукъ; чебер асар, ону анализи бир яндан, бириси яндан илму текстлер), гуманитар (инсанны ону культурасы, тарихи гъакъында) ва эстетика (инче саниятны, тюрлю халкъланы яшаву гъакъда) англавланы арасындагъы байлавну англамакъ; • охувну алдына салынагъан ва чечилме герекли масъалаланы билмек;

• охув масъалаланы чечмек учун муаллим булан бирче план тизмек, шо плангъа гёре иш гёрмек; • текстни охуйгъанда яхшыны ямандан, ативню эршиден

айырмагъа, табиатны ва яшавну ативлюгюн гѳрмеге уйретмек; • салынган муратны чечмек учун, бирче иш гѳрмек. • гъакълашыв, тюшоннов масъалаланы чечмек учун тилни имканлыкъларын актив кюйде къолламакъ.

Курсну ичделиги.

Авуз тилни ва охув гъаракатчы ишлени тюрлюлери. Тынглав, авуз лакъырны англав (аудирование). Авуз лакъыр не муратда юрюлегенни тюз англамакъ. Текстни аслу маънасын белгилеп, салынаган соравлагъа гѳре жавап берип, хабар этип, бажармакъ. Охулган асарлагъа ва обзюню тергевлерине гѳре берилеген соравлагъа жавап берип билмек, обзгелени сѳйлевюне тынгламакъ, сѳйленеген затны англамакъ. Асарланы авторларын, оланы стилин билме, асарны маънасын англама герек.

Охув. Къычырып охув. Тилни авуз культурасы. Яшланы тергевюн сѳйлейген кюйге, тилни аваз къурулушуна, гъакълашыв мердешлени амалгъа гелтирив. Бувунлагъа гѳре охув мердешлени яратыв. Бувунланы ва сав сѳзлени тюз, бир тегишден, аян ва маънасын англап охув мердешлер болдурув; класдан класгъа гиччирек текстлерде сѳз тагъымланы, сав жумлаланы англап охув. Токътав белгилеге гѳре тюз интонацияны сакълап охув. Гиччирек текстлени кѳмеклиги булан тюз, чалт, англап, чебер охув мердешлени яратыв; тюз сѳйлев

нормалагъа гѳре тюз охув мердешлер булан таныш этив. Жумлаланы ахырындагъы ва ичиндеги токътав белгилеге къарап, паузаланы ва интонацияны сакълап охув. Сав асарны яда ону гесеклерин инсценировать этип бажарыв; бетлеге гѳре тюз охув. Текстни тюрлюлерин тюз, белгили бир чалтлыкъда охув; текстни тизимин, маънасын интонация булан англатма къасткъылыв. Охулагъан текстлени кюрчюсюнде эстетика гыслени яратыв. Гиччирек текстлени обзбашына чебер охума къасткъылыв. Къычырып охувдан ичинден охувгъа гечюв мердешлени болдурув. Ичинден охуйганда асарны аслу маънасын англав, охувну вакътисинде маъналы гесеклени белгилев, соравлагъа жавап берип бажармакъ. Охувну тюрлю къайдалары (таныш болув, уйренив, гѳзден гечирив) булан пайдаланыв; текстден тарыкълы болагъан информацияны айырып бажарыв мердешлеге ес болув. Тюрлю-тюрлю текстлени уьстюнде ишлев.

4-нчю клас.

Китапдан охулагъан текстни аслу маънасын англамакъ; текстни аслу маънасына обз къараавун мекенлешдирмек; хабар яда сорав жумлалар булан текстге план тизме уйретмек. Плангъа гѳре текстни толукюйде хабарлап бажармакъ. Асарны обзтеречелигин чечип бажармакъ (жанрын белгилемек: хабар, шиъру,

ёммакъ, чечеген ёмакъ, айтив, аталар сёз); сюжетни гёзигин алышдырмайлы хабарлап бажармакъ.

Охулагъан асаргъа характеристика бермек; асарны башына, авторну фамилиясына, атына, текстни аслу маънасын берме болагъан сёзлеге гёре темасын ачыкъ этме къарамакъ. Асарны аслу маънасын ачыкъ этме болагъан гесекни табып бажармакъ. Игитлени суратлайгъан гесеклени текстден тапмакъ, сёйлейген кююне, этеген ишлерине гёре асарны игитлерине багъа берип бажармакъ. «Игит» - «хабарчы» - «автор» деген англавланы урушдурмакъ. Игитлени, табиатны суратларын хасиятлайгъан сёзлени текстден табып болмакъ, чебер сёз тагъымланы, маъна якъдан ювукъ ва къаршы маъналы сёзлени сайлап бажармакъ (тенгледирив, жанландырыв, эпитет, фразеология сёз тагъымлар). 1-3 – нчю класларда алгъан билимлерине гёре хабарны, шиъруну, ёммакъланы, чечеген ёмакъланы, айтивланы бири-биринден айырагъан белгилерин гёрсетип бажармакъ. Чебер асарланы илму текстлерден айырагъан белгилерин билмек.

4-нчю клас.

Мени элим. Макътал, бизин эркин Ватаныбыз! Бизин Ватаныбызны зорлугъу, ону байлыгъы. Ана табиатны гёрюнюшлери. Оъз элине, ана топуракъгъа бакъгъан сюювню тарбиялайгъан асарлар. Оъз элин тыш елевчюлерден къорув. Ата юртгъа бакъгъан сюювден таба, элге бакъгъан сюювню тарбиялайгъан асарлар.

Уъягълю. Ана тил Ата-ананы ва яшланы аралыкълары. Уллугъа абур-сый этивге багъышлангъан хабарлар, шиърулар. Уллугъа абур-сый этивге байлавлу адатлар. Гишиси екъ уллулагъа кёмеклешив. Чагъы уллу болгъанлар ва яшлар. Ана тилге бакъгъан сюювню тарбиялайгъан асарлар.

Яй ва гюз Яйдагъы ва гюздеги табиатны чебер суратлавлар, язивчулаиы асарларышда ана табиатгъа сюювню гёрсетив.

Халкъ авуз яратывчулугъу Ёммакълар, йырлар, айтивлар, аталар сёзлери, оларда адамланы инг яхшы хасиятларын гёрсетив: ананы, Ватанны сююв, рагъму, намус, тазалыкъ, гъакъыллылыкъ, загъматны сююв.

Адат, кылыкъ, тарбия. Яхшы адам кимдир? - деген суалгъа жаваплар. Таза хасиятлар, намуслукъ. Халкъгъа хайыры тиймейген гиши, халкъдан оъзюне гъюрмет излемес. Инсанланы бири-бири булангъы аралыгъы. Адамларда елугъагъан осал хасиятланы жанланы яшавун суратлавда гёрсетив. Оъзю тойса да, гёзю тоймайгъанлыкъ (сутурлукъ) – осал хасиятлардан бири. Адилликни гёрсетеген шиърулар, хабарлар.

Табиат. Жан – жанывар. Адамланы табиат булангы аралыгы. Ана топуракгы, загматгы бакгыан сюююн тарбиялайган, адамланы кыржанлар булангы аралыгын суратлайган ширулар, хабарлар.

Курдашлык. Дослук. Тюрлю миллетли яшланы, халкъланы арасындагы татывлук, дослук. Курдашлыкгы байлавлу хабарлар, ширулар, халк айтывлары. Кыйынлы гюнлерде (давда, иште) курдашланы бир-бирине табулаганы гакда чебер асарлар. Озюню курдашыны гакында лакырлашыв, макъала языв.

Кыш ва язбаш Кышдагы табиатны чебер суратлав. Кыржанланы, кушланы кышлаву гакында хабарлар, ширулар. Язбашны геливюн суратлав, табиатда болаган алмашынывлар. Язбашны баш гюнлеринде кушланы яшаву-ашаву. Жансыз табиатга рагму этив. Язбашны айлары. Бу айларда табиатда болаган алмашынывлар. « Март чыкмайлы – дерт чыкмас» деген айтыв. Май айда болаган язбашны ва загматны Гюню гакында асарлар.

Адамлар сыналаган гюнлерде. Уллу Ватан дагну, онда бизин халк герсетген игитликлени гакындагы хабарлар ва ширулар. Армия - бизин инамлы якълавчубуз. Россияны армиясына багышланган асарлар. Россияны солдатлары герсетген кочкакълкъланы герсетеген макъалалар.

Загмат-уллу куванч.

Адамланы яшавунда загматны агъамияты. Загматны, тюрлю касбуланы гакында язылган асарлар.

Маданият ва инче саният. Маданият ва инче саниятны гакында лакырлашыв. Дагыстан маданиятныактив чалышывчулары гакында чебер асарлар, макъалалар. Кумук театрны ва артистлерини гакында макъалалар, хабарлар. Дагыстан композиторлар, оланы асарлары.

Класдан тышда охув. Охув материал: яшлар учунгу чебер ва илму-чебер китаплар. Яшлар учунгу журналлар ва газетлер (муаллим озю сайлай). Охувну тематикасы: гиччи, школа чагындагы охувчулар учун язылган белгили язывчуланы асарлары, тюрлю халкъланы ёммакълары. Охув материал: кумук тилде язылган яда гёчюрюлген асарлар, чебер ва илму адабият. Яшлар учун периодика печать («Къарчыгъа»). Бизин Ватанны гакындагы асарлар, загматчы халкълны яшаву, халкълны эсинде къалган адамланы, илму-техниканы гакындагы китаплар, алимлени, халк пагмуланы гакындагы китаплар. Язывчуланы, художниклени, музыкантланы, алимлени гакындагы асарлар. Тюрлю халкъланы ёммакълары. Китап булан ишлев. -таныш ва таныш тюгюл китапланы атын тюз айтып билив; -китапланы авторуну атын тюз айтып билив; - охув дарсларда тексгни уьстюнде ишлевде алынган мердешлени къоллав; -

иллюстрациягъа къарап хабарлав; -китапдагъы материалны гёз алгъа тутуп, озъ къаравун ачыкъ этмек; - муаллимни кёмежлиги булан охулгъан текстни аслу маънасын къайтарып айгмакъ;

- озъбашына ёммакълар айтып бажармагъа, муаллимни кёмежлиги булан агъвалатланы, ортакъчылыкъ этегенлени, табиатны суратларын хасиятлайгъан сёзлени китапдан табып болмакъ,

Адабият теориясындан англавланы баяны (практика елунда иш гёрюв)

Охулгъан текстден муаллимни кёмежлиги булан маънадашланы, аваздашланы, къаршыдашланы, эпитетлени, метафораланы, олицетворениелени практика елунда тапмакъ. Муаллимни кёмежлиги булан чебер асар, чебер сёз, автор(хабарчы), асарны темасы, игити (тыш гёрюнюшюн, турушун, сёйлев тилин суратлайгъан гесеклени исбатлайгъан ерлерин текстден тапмакъ), сёйлейген кююне, этеген ишлерине гёре, асарны игитлерине багъа берип, авторну къаравун гёрсетип бажармакъ. Хабарлав, суратлав ва пикирлешив текстлени бири-биринден айырагъан мердешлеге ес болув. Проза ва шиъру къайдада яратылгъан асарланы бири-биринден айырагъан белгилерин билмек. Къапиялы сёзню хасиятларын (ритм, рифма) билмек. Халкъ авуз яратывчулукъ жанрланы (ёммакъланы, чечеген ёмакъланы, айтывланы, гъайлек йырланы, адат-къылыкъ йырланы) язывлу адабиятдан айырагъан белгилерин, башгъалыкъларын билмек. Гъайванланы гъакъында, яшав-туруш, сигърулу ёммакълар. Ёммакъланы озътеречелиги: тил байлыгъы, тизими (композиция), игитлери, оланы хасиятлары. Авторлар яратгъан язывлу ёммакълар. Хабарны ва шиъруну бири-биринден айырагъан белгилерин билмек, анализ этип бажарыв мердешлеге ес болув.

Охувчуланы яратывчулукъ гъаракатчылыгъы.

Сав асарны яда ону гесеклерин инсценировать этип бажармакъ; бетлеге гёре тюз охумакъ. Текстге гёре сурат этмек. Берилген информацияны бир формадан башгъа формагъа гёчюрмек. Берилген плангъа гёре къайсы буса да бир игитни атындан асарны хабар этип айтып бажармакъ. Къапиялы сёзню, хабарны, ёмакъны бири-биринден айырагъан белгилерин тапмакъ. Озъбашына асарны аслу маънасын береген сёзлени тапмакъ. Асарланы авторларын билме, асарны маънасын англама герек. Асарны ичинден озъбашына охуп, темасын, аслу маънасын белгилеп билмек; текстни хабар этип айтып бажармакъ; текскни маъналы гесеклеге бёлмек; гечилген асаргъа къыйышывлу тематикасы булангъы асарлар тапмакъ; билгенин гъар гюнлюк яшавунда тюз къоллап бажармакъ. Охулгъан асарлагъа ва озъюню тергевлерине гёре берилген соравлагъа жавап берип бажармакъ.; текстни гесегин ва гиччирек хабарын сёзлер булан айтып ва олагъа ат тагъып бажармакъ; соравланы кёмежлиги булан текстни гесеклеге бёлмек; озъбашына ёммакълар айтып бажармагъа, муаллимни кёмежлиги булан агъвалатланы, ортакъчылыкъ

этегенлени, табиятны суратларын хасиятлайгъан сёзлени текстден тапмакъ;
изложение, язып бажармакъ; сочинение-пикирлешив (сочинение-рассуждение)
язма къасткъылмакъ.

Адабият теориясындан англавланы баяны (практика елунда иш гёрюв)

Охулгъан текстден муаллимни кёмежлиги булан маънадашланы, аваздашланы, къаршыдашланы, эпитетлени, метафораланы, олицетворениелени практика елунда тапмакъ. Муаллимни кёмежлиги булан чебер асар, чебер сёз, автор(хабарчы), асарны темасы, игити (тыш гёрюнюшюн, турушун, сёйлев тилин суратлайгъан гесеклени исбатлайгъан ерлерин текстден тапмакъ), сёйлейген кююне, этеген ишлерине гёре, асарны игитлерине багъа берип, авторну къаравун гёрсетип бажармакъ. Хабарлав, суратлав ва пикирлешив текстлени бири-биринден айырагъан мердешлеге ес болув. Проза ва шиъру къайдада яратылгъан асарланы бири-биринден айырагъан белгилерин билмек. Къапиялы сёзню хасиятларын (ритм, рифма) билмек. Халкъ авуз яратывчулукъ жанрланы (ёммакъланы, чечеген ёмакъланы, айтывланы, гъайлек йырланы, адат-къылыкъ йырланы) язывлу адабиятдан айырагъан белгилерин, башгъалыкъларын билмек. Гъайванланы гъакъында, яшав-туруш, сигърулу ёммакълар. Ёммакъланы озтеречелиги: тил байлыгъы, тизими (композиция), игитлери, олары хасиятлары. Авторлар яратгъан язывлу ёммакълар. Хабарны ва шиъруну бири-биринден айырагъан белгилерин билмек, анализ этип бажарыв мердешлеге ес болув.

Охувчуланы яратывчулукъ гъаракатчылыгъы.

Сав асарны яда ону гесеклерин инсценировать этип бажармакъ; бетлеге гёре тюз охумакъ. Текстге гёре сурат этмек. Берилген информацияны бир формадан башгъа формагъа гёчюрмек. Берилген плангъа гёре къайсы буса да бир игитни атындан асарны хабар этип айтып бажармакъ. Къапиялы сёзню, хабарны, ёмакъны бири-биринден айырагъан белгилерин тапмакъ. Озбашына асарны аслу маънасын береген сёзлени тапмакъ. Асарланы авторларын билме, асарны маънасын англама герек. Асарны ичинден озбашына охуп, темасын, аслу маънасын белгилеп билмек; текстни хабар этип айтып бажармакъ; текскни маъналы гесеклеге бёлмек; гечилген асаргъа кыйышывлу тематикасы булангъы асарлар тапмакъ; билгенин гъар гюнлюк яшавунда тюз къоллап бажармакъ. Охулгъан асарлагъа ва озюню тергевлерине гёре берилген соравлагъа жавап берип бажармакъ.; текстни гесегин ва гиччирек хабарын сёзлер булан айтып ва олагъа ат тагъып бажармакъ; соравланы кёмежлиги булан текстни гесеклеге бёлмек; озбашына ёммакълар айтып бажармагъа, муаллимни кёмежлиги булан агъвалатланы, ортакъчылыкъ этегенлени, табиятны суратларын хасиятлайгъан сёзлени текстден тапмакъ; изложение, язып бажармакъ; сочинение-пикирлешив (сочинение-рассуждение) язма къасткъылмакъ.

Календарно-тематическое планирование по родному чтению 4 кл.(1ч-34ч)

№	Темаланы баяны	Сагъ-ат	Белгиси	
Мени элим.(5с)				
1	Къумукъ тюз. (Кумыкская равнина)	1	8.09	
2	Йырлап Йырчы Къазакъны утгъан яшны гъакъында (Мальчик, победивший песнями.И.Казака.)	1	15.09	
3	Сочинение "Гюз" (Осень)	1	22.09	
4	Дагъыстаным (Мой Дагестан)	1	29.09	
5	Чолпан тувду (Восхождение звезды)	1	6.10	
Уьягълю.Ана тил.(2с)				
6	Ананы сююгюз (Любите маму (песня))	1	13.10	
7	Анамны гёнгюревю (Колыбельная песня матери)	1	20.10	
Яй ваг юз (1с)				
8	Яй ва юз.Гъ. Анвар.	1	27.10	
Халкъ ауз яратывчулукъ.(3с)				
9	Яхшы уланны ёмагъы (Сказка о хорошем мальчике)	1	10.11	
10	Энемни къозу.		17.11	
11	Сочинение "Мени ювугъум" (Мой друг)	1	24.11	
Адат.Къылыкъ.Тарбия.(2с)				
12	Адамлыкъ. К.Казимов.	1	1.12	

13	Тон ва тапанча.Ш.Альбериев.	1	8.12	
Табиат.Жан-жанывар.(5с)				
14	Аювлар булан бетге-бет (Лицом в лицо с медведем)	1	15.12	
15	Сюлюк ва Йылан (Змея и пиявка)	1	22.12	
16	Жымчыкъ (Воробей.)	1	29.12	
17	Сююнч (Радость)	1	12.01	
18	Инени гёзю чакъы яхшылыкъ (Очень маленькое добро)	1	19.01	
Къурдашлыкъ.Дослукъ.(4с)				
19	Мени къурдашларым (Мои друзья)	1	26.01	
20	Досланы давлашыву (Ссора друзей)	1	2.02	
21	Къурдашлары кёп буса.	1	9.02	
22	Яхшылыкъ булан ёлугъув.	1	16.02	
Къыш ва язбаш.(2с)				
23	Апрель	1	23.02	
24	Май	1	2.03	
Адамлар сыналагъан гюнлерде.(5)				
25	Алтав (Шестеро)	1	9.03	
26	Ким болгъан Марат Темирбеков? (Кем был Марат Темирбеков)	1	16.03	
27	Парахатлыкъ (Мир. Спокойствие.)	1	23.03	
28	Парахатлыкъ (Мир. Спокойствие.)	1	13.04	
29	Аталар (Отцы)	1	20.04	
Загъмат- байлыкъны булагъы.(2с)				
30	Сыйыр бизге не бере? (Что дает нам корова?)	1	27.04	
31	Адам.Ж.Керимова.	1	4.05	
Маданият ва инчесаният.(3с)				
32	Гюлкъыз ваг юн.А.Гъажиев	1	11.05	

33	Ёллар. Ж.Керимова.	1	18.05	
34	Яшлагъа насигъатлар.Р.Къарамурзаев.	1	25.05	